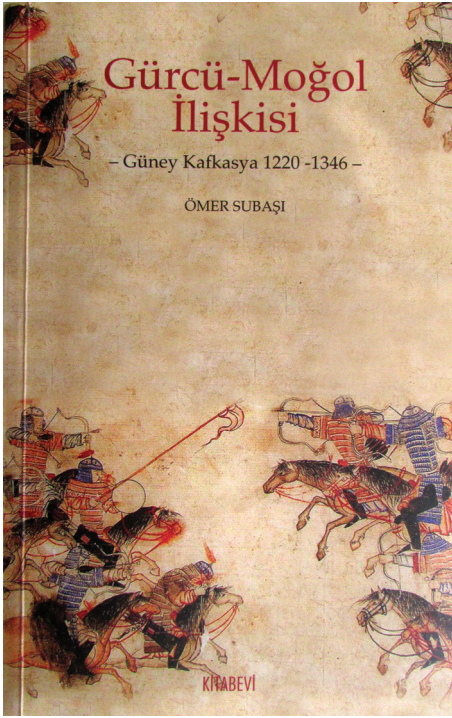

Ömer Subaşı, *Gürcü-Moğol İlişkisi, Güney Kafkasya 1220-1346*, Kitabevi, İstanbul 2015, 257 s.

Bu eserde, Güney Kafkasya ve Gürcistan coğrafyasındaki kurulu düzenin, hariçten gelen davetsiz misafir Moğollar'ın kaba güce dayalı müdahalesiyle çöktüğü, takriben bir asırlık dönem ele alınmıştır. Akademisyen olan

yazar, daha ziyade hikâyeci bir anlatım şekli tercih etmiştir. Yer yer uzun dipnotlara ve kullanılan kaynaklar arasında kıyaslamalara rastlanır.

Moğollar'ın Gürcistan topraklarında ilk defa görünmeye başladıkları 1220 tarihinden itibaren, bu işgalci gücün hâkimiyetinde geçen uzun yılların sonunda, Gürcistan'ın parçalanmış siyasî yapısını yeniden tek bir otorite altında toplayarak müstevlileri ülkeden atan Kral V. Giorgi'nin 1346'da ölümüne kadarki dönem, eserin zaman sınırını teşkil eder. Hemen belirtmek gerekir ki, bitiş tarihine dair eserin hiçbir yerinde herhangi bir açıklama verilmediği gibi, hadiselerin 1330'lardan sonraki safhası da muhtemelen kaynak yetersizliğinden olsa gerek eksik bırakılmıştır.

Kuşkusuz Moğol, Ermeni, Gürcü, Altın Ordu, Kıpçak, Anadolu Selçukluları ve Memlûkler gibi farklı aktörlerin rol aldığı, bu kadar geniş bir zaman aralığını çalışmak, başlı başına güç bir iştir. Güçlüğün başında ise, birçok farklı lisanda yazılmış temel kaynak eserlere bakma zorunluğu gelir. Fakat öyle anlaşılıyor ki yazar,

birincil kaynaklara müracaat yönünden bu güçlüğün üstesinden gelmiş görünmektedir. Döneme ait belli başlı İslâmî kaynaklarla, Gürcü ve Ermeni kaynaklarını karşılaştırmalı şekilde kullanmıştır. Yeri geldikçe çalışmasını ikincil kaynaklarla desteklemiş olması da tabiidir. Kaynakları hakkında yeteri kadar açıklayıcı bilgi de vermiştir.

Konu planlaması açısından bakıldığında eserin, girişi takip eden beş bölüm ve sonuç kısmından müteşekkil olduğu görülür. Girişte, Moğol hâkimiyeti öncesinde XII. yüzyılda Güney Kafkasya'nın genel durumu ele alınmıştır. Asıl mevzuya, bunu takip eden ilk bölümde girilerek, Moğollar'ın 1220'lerden itibaren bölgeye gelişleri ve burayı tahakküm altına almaları süreci işlenmiştir. Sonraki ikinci, üçüncü ve dördüncü bölümler, aslında muhtevanın asıl karakteri yönünden birbirinin benzeri şeklindedir. Yazar konuların tasnifini Moğol merkezli yaptığı için olsa gerek, bölüm başlıkları, bu devletteki hükümdarların saltanat dönemlerine göre oluşturulmuş gibi görünmektedir. Eserin son bölümünde ise, Gürcistan'da görev yapmış Moğol idareciler işlenmiş; ayrıca Tiflis Ulusal Müzesi'nde yer alan döneme ait paraların tanıtımı yapılmıştır.

Bu genel plan muvacehesinde asıl mevzuya girmeden evvel ele alınacak konunun, şimdiye kadar yapılan çalışmalarla geldiği aşamanın; bu me-

yanda meseleye dair belli-başlı problematiğın ortaya konulması; ardından da esere belirgin bir teorik zemin hazırlanması ve hedef çizilmesi beklenirdi. Keza tarihî-coğrafyaya dair de bir başlık açılması yerinde olurdu; hususiyle Kafkaslar'da coğrafyanın daima belirleyici bir unsur olduğu düşünülürdüğünde.

Kafkasya'nın siyasî ve kültürel tarihinde meydana gelen radikal değişmeler, tarih boyunca hep dış kaynaklı olmuştur. İç dinamiklerin tesiri görece sınırlıdır. Kuşkusuz bunda bölgenin, dış müdahalelere karşı tabî savunma işlevi gören çetin topografyasının yanı sıra, feodal karakteri ağır basan idarî ve içtimaî yapısının belirleyici rolü olmalıdır. XI. yüzyılın ortalarından itibaren varlıkları daha fazla hissedilmeye başlayan Türk akınları, bölgeye dışarıdan yapılan bir müdahaleydi. Özellikle Malazgirt Savaşı'nı takip eden yıllarda Türk grupları, Gürcistan içlerine doğru sokulmaya başlamıştı. Öbür taraftan Kafkaslar'a kuzeyden inen Kıpçaklar ile Gürcüler arasında, XII. yüzyılın başlarında siyasî bir evlilik vesilesiyle meydana gelen yakınlaşma, hem Türkler'e hem de güneye inme yolları arayan Ruslar'a karşı bir ittifaka dönüştü. Gürcüler'in Kral IV. David'le başlayan bu güç toplama dönemi, zaman zaman inkıtaya uğrasa da yüz yıldan fazla sürdü. 1184'te taç giyen Kraliçe Tamara zamanında, hem

Doğu Anadolu'daki Saltuklar, hem de Azerbaycan'daki İldenizliler ve Şirvanşahlar'ın toprakları yağmalandı. Öyle ki Gürcüler, doğuda Erdebil'e kadar ulaşıp şehri yağma ve talan etmişler; batıda ise sınırlarını Karadeniz Ereğlisi'ne kadar uzatmayı başarmışlardı. Bu süre boyunca bölgedeki Ani, Duvin, Ahlat gibi birçok kadim şehir Gürcü hâkimiyetine girmiş; savaşlar ve işgallerde on binlerce Müslüman ve Türk yaşamını yitirmiş, nüfusla meskun yerler yağmalanmıştı.

XIII. yüzyıla da, Gürcüler açısından oldukça müsait bir konjonktürde girilmişti. Zira Büyük Selçuklu Devleti'nin yıkılmasıyla meydana gelen otorite boşluğunu dolduracak güçlü bir siyasî teşekkül ortaya çıkmadığı gibi, Anadolu Selçukluları da uzun süreli taht kavgalarından yorgun düşmüştü. Kısacası Fars illerinden Anadolu'ya kadarki coğrafyada, parçalanmış bir siyasî yapı mevcuttu. Bu konjonktürde, İran'a kaçan Muhammed Harezşah'ın peşine takılan Moğollar'ın öncü birlikleri, 1220 senesinde Gürcistan topraklarında görünmeye başladı. Böylece Gürcistan tarihinde bambaşka bir döneme girilmiş oldu.

Bu kitaptaki asıl hikâye de işte bu tarihten sonra başlamaktadır. En güçlü dönemlerinden birine rast gelmiş olsa da Gürcüler açısından, Moğollar'ın beklenmedik bir zamanda

ortaya çıkması ürkütücü bir hadiseydi. Kitabın yazarının, Müverrih Vardan'a istinaden aktardığı şu satırlar, dönemin hâletiruhiyesini çarpıcı biçimde ifade eder: *“1220 tarihinde korkulan şey aynen vuku buldu. Çünkü 669 senesi iptidalarında tuhaf görünümlü, meçhul bir lisan konuşan bir grup Çin-Maçin taraflarından çıktı. İsimleri Moğol ve Tatar'dı. Takriben yirmi bin kişi olarak Albania tarafından ve ova tarikiyle Gugark memleketine girdiler. Buldukları insanları öldürdü ve tekrar süratle geri döndüler.”* (s. 38-39, dipnot: 14).

Eserin birinci bölümünde, bu ilk Moğol taarruzunun ardından daha düzenli ve sistematik saldırılarla, Gürcistan topraklarında Moğol hâkimiyetinin tesis edilmesi süreci anlatılır. Önlerine çıkan şehir, kasaba ve köyleri yakıp-yıkarak ilerleyen Moğollar Azerbaycan topraklarına girdiğinde, bölgenin hâkimi Atabeg Özbek, bu istilacılara karşı ittifak oluşturmak düşüncesiyle Gürcü Kralı IV. Giorgi Laşa'ya müracaat ettiyse de reddedilir. Bu safhada Gürcüler herhalde, Moğol ateşinin kendi ülkelerine kadar ulaşacağını hesaba katmamış olmalıydılar. Kısa süre sonra Moğollar, Gürcistan sınırlarına gelip dayanınca, bu defa Gürcüler benzer bir teşebbüste bulunurlarsa da, neticede Moğol atlılarını durduramazlar. Moğollar ile Gürcüler arasında 1220 yılı sonlarında vukua gelen ilk savaşta tutunamayan Gürcüler, dar geçitler ve

yüksek dağlarla çevrili bölgelere çekilirler.

Moğollar'ın istila yöntemleri oldukça basit, acımasız ve netice alıcıdır. Bu yöntemler sayesinde, istila edecekleri yerlerdeki muhtemel direnci daha başlamadan kırarlar. Gürcistan topraklarında da bu yöntemi uygulamışlardır. Ele geçirdikleri şehirlerde sivil-asker ayrımı yapmaksızın dilediklerini öldürerek malları yağmıyorlar; binaları yakıp-yıkarak şehir ve köyleri bir harabeye çeviriyorlardı. Gürcüler, başlangıçta bu şiddete karşı koymaya çalıştılsa da, direnemeyip Güney-Batı Kafkaslar'daki dağlık ve ulaşılması güç bölgelere kaçarak kurtulmaya çalışırlar. Bu taktik bir süre işe yarayıp görünse de, neticede yazgılarını değiştiremezler ve Moğol tahakkümüne girerler.

İlk Moğol saldırılarını takip eden yıllarda Celâleddin Harezmsâh, bölgedeki dengeleri etkileyecek bir güç olarak ortaya çıkıp, Tiflis şehri- ni bir süre elinde bulundurduysa da, onun varlığı kalıcı olamaz. Yazara göre Moğollar'ın ikinci defa bölgeye gelmelerinin nedeni, Celâleddin'in Gürcistan'a saldırarak siyasî birlikten yoksun bırakmasıdır. Asıl sebep ne olursa olsun Moğollar, daha güçlü ve organize bir kuvvetle Gürcistan üzerine yürürler. Gürcü tarihçilerinin deyi- miyle "çekirge sürüleri gibi yayılarak", bölgedeki şehirleri tek tek ele geçirir-

ler. Bu ikinci gelişlerinde, Tiflis kenti de Moğol tahribatından kurulamaz. Neticede 1239 senesine gelindiğinde, saldırılara dayanacak güçleri kalmayan Gürcüler, belirli miktarda haraç ödemek ve askerî mükellefiyetleri yerine yetirmek gibi tipik vasalîyet şartlarıyla, Moğol hâkimiyeti altına girmekten kurulamazlar. Bu tarihten itibaren Gürcü-Moğol münasebetlerinde artık yeni bir döneme girilmiştir.

Bu dönemin en dikkat çekici vasfı, başlarında kralları ve komutanlarıyla Gürcü askerî birliklerinin, ardı arkası kesilmeyen Moğol işgal hareketlerinde ve savaşlarında yer almaları; geride kalanların ise, Moğol tahrir sistemine dâhil edilerek ağır vergi mükellefiyetine maruz bırakılmaları olacaktır. Türkiye Selçuklu Devleti'yle 1243'te yapılan Köseadağ Savaşı'ndan, 1258'de Bağdat'ın işgaline; Anadolu'nun istila edilmesinden, Memlûkler'le defalarca tekrarlanan muharebelere kadar, Moğol ordusundaki Gürcü kuvvetleri mühim görevler üsteleneceklerdir. Hatta bu kitapta, Gürcü kuvvetlerinin Köseadağ Savaşı'nın kazanılmasında belirleyici rolleri olduğu gibi, Bağdat'ın sükûtundan sonra şehirde icra edilen vahşi katliam ve tahribatta da bunların ön saflarda yer aldıkları ifade edilmektedir.

Gürcü-Moğol birlikteliği, başlarda her iki taraf açısından da kârlı görünmektedir. Moğollar masrafsız

olarak savaşlarda önemli bir vurucu güce sahip olmuşlar, Gürcüler ise katıldıkları askerî seferlerden zengin ganimetlerle dönmüşlerdi. Ne var ki bir müddet sonra işin şekli değişecektir. Zira Moğollar, Gürcüler'in iç işlerine müdahale etmeye başlamışlar; zaten eksik olmayan saltanat kavgasını, istedikleri kişiyi kral tayin etmek için müdahil olmak suretiyle daha da kızdırmışlardır. Ardı arkası kesilmeyen seferler halkı ve yöneticileri yorduğu gibi, vergilerdeki artış başka bir sıkıntı kaynağıdır. Moğol hâkimiyeti altındaki bu süreç, Gürcistan topraklarının Ulu David ile Narin David arasında ikiye bölünmesiyle başka bir safhaya geçecektir. Bu iki millî lider arasındaki rekabet, Hülagu'nun Moğol başkenti Karakurum'da krallığı ikisi arasında taksim etmesiyle yatıştır gibi olduysa da, ülkede sükûnet bir türlü sağlanamamıştır. Nitekim Moğol boyunduruğuna karşı ilk Gürcü isyan teşebbüsü başladığında, işgalinin üzerinden yaklaşık otuz yıl geçmişti. Ama Moğollar isyan provasını cezasız bırakmayıp, Gürcü topraklarına hücum ederek ayırım yapmaksızın insanları acımasızca cezalandırmışlardır.

Bu ezme politikası, Gürcistan'daki Moğol hâkimiyetini pekiştirmiştir. Artık Gürcü liderlerin, bağımsızlık umutlarının da yavaş yavaş tükendiği döneme girilmiştir. Zaten bu dönemde bölgeyi kasıp kavuran Hü-

lagu fırtınasının önünde durabilecek hiçbir güç de yoktur. Bu şartlarda Gürcüler, Moğol ordusuna yardımcı kuvvet olarak katılıp Alamut'un düşmesi, Bağdat'ın işgali ve Memlûkler'le yapılan Ayn Calût Savaşı'nda efendilerine sadakatle hizmet etmişlerdir. Narin David ve Ulu David'in güçlerini birleştirerek 1259'da başlattıkları isyan da, Moğol komutanı Argun'un Gürcüleri ezmesi ve acımasızca cezalandırmasıyla neticesiz kalacaktır. Üstelik bundan sonra Gürcü Krallığı, bu iki lider arasında kati şekilde bölünecektir. İşte tüm bu hadiseler, tafsilatlı şekilde kitabın ikinci bölümünde anlatılmaktadır.

Hülagu ölüp yerine Abaka Han'ın geçmesinden sonra da Gürcistan'daki statükoda bir değişiklik olmamıştır. Gürcüler yine, özellikle Memlûk Devleti'ne karşı yoğunlaşan savaşlarda Moğol ordusunda çarpışmaya devam etmişlerdir. Bu arada Kral Ulu David'in ölümünden sonra yerine geçen II. Demetre, Moğollar'a karşı dik durmaya teşebbüs ettiyse de, bunun bedelini 1289'da Moğol Kaanı Argun tarafından başı vurulmak suretiyle ödemiştir. Ardından Moğollar'ın Gürcistan'a yeni kral atama çabaları, beraberinde başka sorunları getirecektir. Bu dönemin en belirgin vasfı, iki taraf arasındaki güvensizliğin iyiden iyiye derinleşmesidir. İdam hadisesi, Gürcistan'ın yeni Kralı VIII. David'i haklı şekilde Moğollar'a karşı gü-

vensiz yapmıştır. Bu sebeple İlhanlı hükümdarı Gazan Han'ın, ısrarlı davetini geri çevirmiş; bölgeye gönderilen Kutlukşah'ın idaresindeki Moğol kuvvetleri ise Gürcistan halkını defalarca ezmiş; Kral, ancak sarp dağlara çekilmek suretiyle kendisini emniyete alabilmiştir. Moğollar'a karşı Altın Ordu Devleti'yle ittifak arayışı da neticesiz kalmış; sadece, Gürcü şehirlerinin defalarca yakılıp-yıkılmasına sebep olmuştur. Dönemin kaynakları, "Moğollar'ın gerçekleştirdikleri bu istila ve yağma sonrasında Gürcistan terk edilmiş gibiydi" diye yazmışlardır.

Moğollar'ın Gürcüler'e tayin ettiği Kral V. Giorgi'nin hâkimiyeti, başlarda kâğıt üzerinde kalsa da, sonrasında durumu toparlayacaktır. Zaten XIV. yüzyılın başlarından itibaren şartlar artık yavaş yavaş Moğollar aleyhine değişmeye başlamıştır. Moğollar'ın güç kaybetmesine karşılık, Altın Ordu saldırıları artmıştır. Bu müsait konjonktürde Kralı V. Giorgi, 1330'lara geldiğinde Gürcistan topraklarını Moğollar'dan temizlemişti bile. Bu arada İmereti'de hâkimiyet iddiasında bulunan Bagrat ile anlaşarak burayı da Tiflis'e bağlamasıyla, Gürcistan'da birlik yeniden tesis edilmiştir. Kitabın üçüncü ve dördüncü bölümlerinde, özetlenen bu olayların ayrıntısını bulmak mümkündür; fakat eserin bitiş tarihi olan 1346'ya kadarki hadiselelere, özet şeklinde de olsa değinilmemiş

olması açık bir eksiklik olarak görünmektedir. Doğrusu Kral V. Giorgi'nin, ülkeyi Moğol istilasından kurtarması ve sonrasında ölümüne kadarki dönemin hadiselerine yer verilmesi bekleneirdi. Ama öyle anlaşılıyor ki, *Anonim Gürcü Kroniği*'ndeki bilgi eksikliği, diğer başka kaynaklarla telafi edilememiştir.

Yine de bunun, eserin beşinci bölümündeki eksiklik yanında hafif kaldığını söylemek mümkündür. Bu bölüme, "Moğol Hâkimiyeti Altındaki Gürcistan'ın Sosyo-İktisadî Durumu" adının verilmesi, doğal olarak okuyucuyu, bazı sosyal ve iktisadî çözümlerinin yapılacağı beklentisine sokmaktadır. Mamafih böyle bir kısmın mevcudiyeti, Gürcistan'daki Moğol işgal döneminin kalıcı tesirlerinin olup olmadığını görmek bakımından yerinde olurdu. Ne var ki, eserde buna yer verilmemiştir. Bölümün ilk kısmında, Gürcistan coğrafyasında görev yapmış Moğol idarecilerin faaliyetleri anlatılmıştır. Ekonomik ve malî işler başlığı altında ise, Tiflis Ulusal Müzesi'ndeki Paralar Bölümü'nde yer alan Gürcü ve Moğol dönemi paraları ayrıntılı biçimde incelenmiş ve tanıtılmıştır. Bu kısımda verilen bilgilerin kıymetli ve özgün olduğunu ifade etmek gerekir.

Eserin sonuç bölümü, anlatılan tüm olayların kısa bir özeti şeklinde kaleme alınmıştır. Tarih araştırmalarını konu alan kitap, tez ve makalelere bu

usule göre sonuç yazmak, Türk akademisi camiasının genel bir eksikliğidir. Oysa çalışmaların sonuç kısmında, ele alınan konu daha genel bir bağlam içine oturtulabilirdi. Şayet böyle yapılmış olsaydı, Moğol istilasının Güney Kafkasya ve özelde Gürcistan'ın uzun tarihi içerisinde nasıl bir yere sahip olduğu; onların idarî, içtimaî, iktisadî, dinî ve kültürel yapılarında kalıcı herhangi bir değişiklik yapıp yapmadığı gibi sorulara daha görünür cevaplar verilebilirdi. Kitabın sonuna gelindiğinde, “Moğollar’dan geriye ne kaldı?” gibi bir soru okuyucunun zihinde yer etmektedir. Acaba Gürcistan coğrafyasının, sonraki yüzyıllarda da devam edecek olan parçalanmış siyasî yapısı, Moğol işgalinin bıraktığı kötü bir miras mıydı? Ayrıca öyle anlaşılıyor ki bu dönemde, Gürcü feodal beylerinin gücü daha da pekişmiş gibi görünmektedir. Eğer böyle ise, bu ve benzeri değişimlerin uzun vadede ne gibi sonuçlarının olduğu üzerine de düşünmek gerekirdi. Kitap şu cümleyle sona erer: *“Gürcüleri tek elden yönetmek Kral’a büyük avantaj sağlarken Moğolların da eski güçlerini kaybederek bölgeden uzaklaştırılmaları, yeni ve daha büyük bir gücün ortaya çıkacağı*

güne kadar Gürcülerin rahat etmelerini sağlamıştır.” Burada kastedilen yeni gücün kim olduğunu bulmak, meraklı okuyucunun maharetine bırakılmıştır.

Eserde göze çarpan teknik birkaç kusura da işaret edelim. Eserin kapağında kullanılan çizimin, nereden alındığı, muhtevayla ne gibi bağının olduğu ve burada nelerin anlatıldığına dair, jenerik sayfasında bir açıklamanın olması beklenirdi. Keza, yazarın hayatı hakkında bilgi verilmemiş olması da bir eksiklik olarak düşünülebilir. Bibliyografyada, temel kaynaklar ile ikinci el kaynaklar ayrı yazılmalıydı. Resimler ve paraların baskı kalitesi daha iyi olabilirdi.

Ama neticede bu nevi küçük kusurların, yoğun emek ürünü bu özgün eserin takdir edilmesine mani olmadığı izahtan vârestedir. Güney Kafkaslar ve Gürcistan'ın, ayrıca buralarla irtibatlı şekilde Doğu Anadolu ve Mezopotamya tarihinin çok ilginç bir safhasını, bir bakıma tarihin önemli kırılma dönemlerinden birisini, bütüncül şekilde ortaya koyan bu eseri, konuya alâka duyan tüm okuyuculara rahatlıkla tavsiye edebiliriz.

Ensar KÖSE*

* Yrd. Doç. Dr., İstanbul Üniversitesi Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi; ensarkose@gmail.com.

Tarih Dergisi Yayın İlkeleri ve Başvuru Şartları

-*Tarih Dergisi*, Haziran ve Aralık aylarında, yılda iki sayı yayımlanır. Der-gimizde, özgün araştırma-inceleme makaleleri, çeviri ve kitap tanıtma yayımla-nır. Yazıların bilimsel araştırma ölçütlerine uyması, alana bir yenilik getirmesi ve başka bir yerde yayımlanmamış olması gerekir. Bilimsel toplantılarda sunulmuş bildiriler, yayımlanmamış olmak kaydıyla kabul edilebilir. Yayım kararı çıksa dahi başka bir yerde yayımlandığı tespit edilen yazılar yayım listesinden çıkarılır.

-*Tarih Dergisi*'nin dili Türkçe'dir. *Tarih Dergisi* Yayın Kurulu'nun uygun görmesi halinde Batı dillerinde de makale yayımlanabilir.

-Türkçe makalelerin yazımında TDK Yazım Kılavuzu esas alınır.

-Yazım kurallarına uygun olarak hazırlanmış yazılar, bir nüshasında yaza-rın tanıtıcı bilgileri (ad-soyad, kurum, telefon, e-posta vb.) olmak üzere iki nüsha ve bir CD olarak *Tarih Dergisi* adresine gönderilir.

-Makalelere eklenmesi istenen resim, çizim, harita veya belgeler bir nüsha çıktı ile birlikte CD'de (JPG, TIFF gibi bilgisayar formatında) teslim edilmelidir. Tüm materyaller numaralandırılmalı ve altına açıklamaları yazılmalıdır.

-Çevirilerde, çeviren, makalenin yazarından izin yazısı vermelidir. Bunun-la birlikte çeviri yazılarda mutlaka makalenin yabancı dildeki orijinal kopyası gönderilmeli, ayrıca asıl makalenin tam bibliyografik künyesi (derginin tam adı, yazarı, baskı yeri, yılı cildi, sayısı ve sayfaları) bildirilmelidir.

-Makale ve çevirilerde, metinden bağımsız olarak 80 kelimeyi aşmayacak Türkçe ve İngilizce özetler ile anahtar kelimeler bulunmalı ve bunların da çıktı ve CD'si gönderilmelidir.

-Makalelerin içeriği ve eklerinin (resim, çizim, harita, belge vb.) sorumlu-luğu yazara aittir.

-Gelen yazılar, *Tarih Dergisi* Yönetim Kurulu'nda incelendikten sonra, de-ğişik üniversitelerden konunun uzmanı üç hakeme gönderilir. En az iki hakemin olumlu raporu üzerine yayınlanır. *Tarih Dergisi* Yönetim Kurulu gerekli gördüğü takdirde dördüncü bir hakemin değerlendirmesini talep edebilir. Makaleler, Ya-yın Kurulu'nun nihai onayıyla basılır. *Tarih Dergisi* Yönetim Kurulu, araştırma makaleleri dışındaki yazıları (kitap tanıtımlar vb.) bizzat inceleyip, hakeme gön-

dermeden doğrudan kabul veya ret kararı verebilir.

-*Tarih Dergisi* Yönetim Kurulu, gerektiğinde yazıların yazım şekli üzerinde küçük düzeltme ve değişiklikler yapabilir.

-Yazarlarına hakem raporu doğrultunda düzeltilmek üzere gönderilen yazılar, gerekli düzeltmeler yapıldıktan sonra en geç bir hafta içerisinde *Tarih Dergisi* Yönetim Kurulu'na teslim edilmelidir.

-Basılmama kararı verilen yazılar varsa hakem raporuyla birlikte yazarına iade edilir.

-*Tarih Dergisi*'nde yayımlanan makalelerin yayın hakkı İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'ne aittir. Telif hakkı sanal ortamda yayımlamayı da kapsar. Yazılar, izin alınmaksızın başka yerde yayımlanamaz.

Yazım Kuralları:

-**Yazılar**, A4 boyutunda MS Word uyumlu programda Trans Baskerville veya Times New Roman yazı karakterinde yazılmalıdır.

-**Başlık**, 14 punto, koyu ve büyük harf olmalıdır. Başlık ortadan hizalı olmalıdır. Metinde ana ve ara başlıklar kullanılabilir. Ana başlıklar 12 punto, küçük harf ve koyu olarak sola dayalı; ara başlıklar 12 punto, koyu ve küçük harf yazılmalı sola dayalı olmalıdır. Başlıklar ve paragrafların arasında 6 nk aralık bırakılmalıdır.

-**Yazar adı ve soyadı**, ana başlığın altına 12nk aralık bıraktıktan sonra 10 punto, beyaz, büyük harf ve ortaya hizalı olarak yazılmalıdır. (*) işareti ile sayfanın altına unvan, adres ve e-posta bilgileri 8 punto olarak verilmelidir.

-Sayfa üstten: 5,8 cm, Alttan: 5,8 cm, Sağdan: 4,5 cm, Soldan: 4,5 cm boşluk bırakılmalıdır. Satır arası 3 nk olmalıdır. Paragraf araları 6 nk, paragraf girintisi 0,8 cm olmalıdır.

-**Üstbilgi-Altbilgi**, metin üstbilgi kısmında çift sayfaya yazarın adı ve soyadı; tek sayfaya makalenin anlamlı kısaltılmış hali büyük harfle, 8 punto yazılmalıdır. Üstbilgi: 4,45 cm, Altbilgi: 0 cm.

-**Sayfa numaraları**, makalenin ilk sayfasında görünmeyecek şekilde, altbilgi içinde 9 punto olarak yerleştirilmelidir.

-**Alıntılar**, 5 satırı geçtiğinde paragraf girintisinden 1 cm içeriden başlatıl-

malı, tırnak içinde 1 punto küçük yazılmalıdır. 5 satırdan az olan alıntılar metin içerisinde italik olarak verilir. Vurgulanması gereken ifadeler de italik yapılır.

-Dipnotlar, 9 punto tek aralık yazılmalıdır. Hizalaması iki yana dayalı ve paragraf girintisi 0.5 cm olmalıdır. Metin içindeki atıflar sayfa altına dipnot şeklinde 1'den başlayarak numaralandırılmalıdır. Bunun dışında metin içinde atıf yapılmamalıdır. Dipnotlarda kaynaklar verilirken, kitap ve dergi ismi italik olmalı, makale isimleri tırnak içerisinde düz olarak verilmelidir. Dipnotlarda, ilk geçtiği yerde kaynak künyesi tam olarak verilmeli, daha sonra a.g.e., a.g.m., veya a.g.t. gibi yazarın belirlediği kısaltmalarla yazılmalıdır. Bir yazarın birden fazla kitap ve makalesi kullanılıyorsa ikinci eserin ilk kullanımından sonra, yazarın soyadı, sonra kitap veya makalenin tam veya kısaltılmış adı verilmelidir. Çok yazarlı kaynakların ilk geçtiği yerde yazarların tümü yazılmalı, daha sonrakilerde kısaltarak verilmelidir.

Örnekler:

Kitap:

Mehmet Genç, *Osmanlı İmparatorluğu'nda Devlet ve Ekonomi*, Ötüken Yayınları, İstanbul 2013, s. 115.

Sonraki atıflarda: Genç, *a.g.e.*, s. 123.

Yazarın birden fazla eseri olması halinde, sonraki dipnotlarda: Genç, *Devlet ve Ekonomi*, s. 123.

Makale:

M. Tayyib Gökbilgin, "XVII Asır Başlarında Erdel Hadiseleri ve Bethlen Gabor'un Beyliğe İntihabı", *Tarih Dergisi*, c. I/ sy. 1, [veya I/1] (1949), s. 1-28.

-Kaynakça: Makalelerde kullanılan kaynak ve araştırmalar makale sonunda bu başlık altında gösterilmelidir. Kaynakça, bu başlık altında yeni bir sayfadan başlamalı ve 9 punto yazılmalıdır. Sadece metin içinde atıfta bulunulan kaynaklar yer almalı ve yazarların soyadına göre alfabetik olarak düzenlenmelidir:

Genç, Mehmet, *Osmanlı İmparatorluğu'nda Devlet ve Ekonomi*, Ötüken Yayınları, İstanbul 2013.

Gökbilgin, M. Tayyib, "XVII Asır Başlarında Erdel Hadiseleri ve Bethlen Gabor'un Beyliğe İntihabı", *Tarih Dergisi*, c. I/ sy. 1, [veya I/1] (1949), sayfa 1-45.

İrtibat Adreslerimiz ve Telefon Numaralarımız

Prof. Dr. Arzu TERZİ (Oda No: 302), Arař. Gör. Cabir Duysak,
(Oda No: 4)

**İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Ordu Cad.
No. 196, 34459 Laleli/İstanbul 212 455 57 00/15882; 15880.**

Cep: 0535 362 99 18/0505 904 44 86 e-mail: tarihdergisi@hotmail.com